RAPORT

NGA VIZITA NË

Institucionin Publik për Kujdesin e Fëmijëve me Probleme Edukativo-Sociale dhe Çrregullime të Sjelljes – Shkup

ЗАЈАКНУВАЊЕ НА ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА И УСЛУГИ ЗА ДЕЦАТА И РАНЛИВИТЕ ЛИЦА ВО РИЗИК ВО ЗАТВОРЕНИ ИНСТИТУЦИИ

RAPORT NGA VIZITA NË INSTITUCIONIN PUBLIK PËR KUJDESIN E FËMIJËVE ME PROBLEME EDUKATIVO-SOCIALE DHE ÇRREGULLIME TË SJELLJES – SHKUP

Botues:
Komiteti i Helsinkit për të Drejtat e Njeriut

Autore:
Tona Kareva Taleska dhe Aleksandra Trajanovska

Dizajni grafik:
Hamid Arif

Numri i faqeve: 24

Shtypja: 15

Shkup, 2026

This publication was funded by the European Union. Its contents are the sole responsibility of the Helsinki Committee for Human Rights Skopje and do not necessarily reflect the views of the European Union.

Funded by the European Union

EU with YOU

HELSINKI COMMITTEE FOR HUMAN RIGHTS

PËRMBAJTJA

01	Hyrje	01
02	Gjetjet nga vizita monitoruese	03
	Informacione të përgjithshme	03
	Stafi	08
	Trajtimi i rasteve të agresionit dhe masat disiplinore	10
	Kushtet e jetesës	11
	Ushqyerja	11

	Kujdes shëndetësor	12
	Arsimi dhe aktivitetet	13
03	Gjetjet nga vizita në njësitë organizative	15
	Gjetjet nga vizita në njësitë organizative Kapishtec	15
	Gjetjet nga vizita në njësitë organizative Kozle	16
	Gjetjet nga vizita në njësitë organizative Vlae	18
	Gjetjet nga vizita në njësitë organizative Przhino	19
04	Rekomandime	22

Hyrje

Ky raport u përgatit në kuadër të projektit "Forcimi i të drejtave të njeriut dhe shërbimeve për fëmijët dhe personat vulnerabël në rrezik në institucione të mbyllura", me qëllim përmirësimin e kushteve të jetesës, mbrojtjen e të drejtave dhe cilësinë e shërbimeve për fëmijët e vendosur në kujdes institucional. Projekti bazohet në një qasje të bazuar në të drejtat e njeriut dhe synon të kontribuojë në përmirësimin e shërbimeve për fëmijët dhe kategoritë e cenueshme përmes monitorimit, analizës së situatës dhe përgatitjes së rekomandimeve për përmirësime sistemike.

Si pjesë e aktiviteteve të monitorimit, u krye një vizitë në njësitë organizative Kapishtec, Kozle, Vlae dhe Przhino, të cilat veprojnë brenda Institucionit Publik për Kujdesin e Fëmijëve me Probleme Arsimore dhe Sociale dhe Sjellje të Çrregulluar - Shkup. Këto janë shtëpi të vogla në grup të krijuara në procesin e deinstitucionalizimit, me qëllim ofrimin e mjediseve më të vogla, më të sigurta dhe më mbështetëse për fëmijët e vendosur në sistemin e mbrojtjes sociale.

Monitorimi u krye nga një ekip i përbërë nga: Tona Kareva Taleska dhe Aleksandra Trajanovska nga Komiteti i Helsinkit për të Drejtat e Njeriut, dhe bashkëpunëtorë të jashtëm Prof. Dr. Liljana Ignjatova, psikiatre, dhe David Tasevski.

Gjatë vizitave, u zhvilluan biseda me punonjësit e institucioneve, përfshirë punonjës socialë, psikologë, pedagogë, mësues, edukatorë dhe staf tjetër profesional, si dhe me fëmijët e vendosur në njësitë organizative. U krye gjithashtu një pasqyrë e drejtpërdrejtë e kushteve të jetesës, higjienës, sigurisë, aksesit në kujdes shëndetësor, arsimit, aktiviteteve të përditshme dhe gatishmërisë për riintegrim pas largimit nga institucioni.

Vizitat u kryen bazuar në një metodologji të zhvilluar më parë, me qëllim që të krijohej një pamje gjithëpërfshirëse e funksionimit të shtëpive të vogla në grupe, cilësisë së kujdesit, respektimit të të drejtave të fëmijëve dhe sfidave me të cilat përballen si fëmijët ashtu edhe punonjësit, si dhe me qëllim zhvillimin e rekomandimeve për përmirësimin e sistemit të mbrojtjes.

Gjetjet nga vizita monitoruese

Informacione të përgjithshme

Njësitë organizative Przhino, Kapishtec, Kozle dhe Vlae veprojnë brenda Institucionit Publik për Kujdesin e Fëmijëve me Probleme Edukative-Sociale dhe Sjellje të Çrregulluar – Shkup, si pjesë e procesit të deinstitucionalizimit dhe kalimit nga kapacitetet e mëdha institucionale në shtëpi të vogla grupore. Këto njësi synojnë të ofrojnë kujdes më të përshtatshëm, një qasje të individualizuar dhe integrim më të ngushtë të fëmijëve në komunitet.

Institucioni Publik për Kujdesin e Fëmijëve me Probleme Edukative-Sociale dhe Sjellje të Çrregulluar – Shkup është një institucion që zbaton masën institucionale "referim në një institucion edukues", të cilën gjykata e vendos kur nevojitet mbikëqyrje e vazhdueshme dhe trajtim edukativ për fëmijët me çrregullime të rënda të sjelljes. Pas procesit të deinstitucionalizimit dhe mbylljes së objekteve të mëdha institucionale, kujdesi për këta fëmijë ofrohet përmes shtëpive të vogla grupore dhe njësive organizative - departamenteve me karakter të hapur - fëmijët me probleme edukative dhe sociale vendosen në Shërbimin për Fëmijë me Probleme Edukative dhe Sociale, dhe fëmijët me vendim gjykate vendosen në Departamentin për Punë me Fëmijë me Sjellje të Çrregulluar - Kryerës të Veprave Penale. Brenda institucionit funksionojnë njësi të hapura organizative, si dhe një departament për punë me fëmijë me sjellje të çrregulluar. Sipas informacionit të marrë nga institucioni, për fëmijët e vendosur në këtë departament zbatohen procedura të veçanta të vlerësimit të rrezikut, veçanërisht kur bëhet fjalë për fëmijë të referuar në bazë të vendimeve gjyqësore për vepra penale të kryera. Në këtë drejtim, aktivitete të caktuara kryhen me mbikëqyrje dhe mbështetje të shtuar nga edukatorët, gjë që mund të krijojë përshtypjen e një regjimi pune më kufizues.

Megjithatë, institucioni thekson se kjo qasje nuk nënkupton kufizime në lirinë e lëvizjes së fëmijëve. Ndjekja e shkollës, aktivitetet sportive dhe detyrimet e tjera të përditshme realizohen në mënyrë të pavarur, ndërsa mbikëqyrja kryhet përmes komunikimit dhe koordinimit të rregullt me institucionet dhe shërbimet përkatëse. Kjo qasje synon të ofrojë mbrojtje, mbështetje dhe risocializim të përshtatshëm të fëmijëve, duke marrë parasysh nevojat e tyre individuale dhe rreziqet e vlerësuara.

Në njësitë e mbetura organizative, mbikëqyrja dhe mbështetja organizohen në përputhje me parimet e jetesës familjare dhe funksionimit të përditshëm në komunitet.

Edhe pse ky model i vendosjes në njësi organizative lejon kushte më humane dhe komunitete më të vogla, në praktikë shpesh vërehen sfida që lidhen me sigurinë, vazhdimësinë e kujdesit, mungesën e mbështetjes së specializuar psikiatrike dhe qëndrimin afatgjatë të fëmijëve në sistem. Edhe pse ekziston një numër i madh familjesh kujdestare, të cilat janë forcuar si kapacitete, ato nuk janë një mundësi për fëmijët me probleme edukative dhe sociale që shfaqin sjellje problematike, kështu që shtëpitë në grupe të vogla mbeten një zgjidhje e përkohshme, por shpesh afatgjatë. Një sfidë tjetër që u theksua nga institucioni lidhet me bashkëpunimin me qendrat e punës sociale. Edhe pse, sipas informacionit të marrë, frekuenca e ndryshimeve të kujdestarëve të emëruar zyrtarisht është ulur vitet e fundit, institucioni tregon se disa kujdestarë nuk po ndjekin mjaftueshëm planet individuale për të punuar me fëmijët. Sipas tyre, kjo situatë kontribuon në komunikimin dhe koordinimin e vështirë midis institucionit dhe qendrave kompetente të punës sociale, gjë që mund të ndikojë negativisht në vazhdimësinë e mbështetjes dhe mbrojtjes së fëmijëve. Institucioni deklaron se i raporton rregullisht këto situata institucioneve kompetente dhe pret përmirësimin e bashkëpunimit ndërinstitucional, por thekson se deri më tani nuk janë vërejtur ndryshime të rëndësishme në këtë drejtim. Një sfidë tjetër e rëndësishme është mungesa e stafit me kompetenca të përshtatshme për të punuar me fëmijë me çrregullime psikiatrike, përvoja traumatike ose varësi.

Njësia organizative Kapishtec është e parë e hapur në procesin e deinstitucionalizimit, i cili filloi në vitin 2019. Në kohën e vizitës monitoruese, atje ishin akomoduar tre fëmijë, megjithëse formalisht ishin katër, sepse një fëmijë ishte vendosur përkohësisht në institucionin psikiatrik në Demir Hisar me vendim gjykate. Të gjithë fëmijët e akomoduar në këtë njësi organizative ishin viktima të dhunës me bazë gjinore, pra dhunës seksuale.

Institucioni tregoi se, sipas Rregullores aktuale, shtëpitë për fëmijë me probleme edukative dhe sociale janë të destinuara të akomodojnë deri në shtatë fëmijë, ndërsa shtëpitë për fëmijë me çrregullime të sjelljes janë të destinuara të akomodojnë deri në pesë fëmijë. Megjithatë, u tregua se në praktikë kapacitetet hapësinore të objekteve, të cilat përdoren në bazë të marrëveshjeve të qirasë, nuk lejojnë gjithmonë akomodimin e numrit të fëmijëve të parashikuar në Rregullore. Sipas institucionit, shtëpia në Kapishtec nuk ka kushtet për të akomoduar shtatë fëmijë, por kapaciteti aktual është më i vogël, gjë që përbën një sfidë në organizimin e punës dhe ofrimin e kujdesit cilësor.

Përveç kësaj, institucioni informoi se numri i fëmijëve në njësitë organizative është i ndryshueshëm dhe varet nga referimet dhe vendimet aktuale për vendosje. Në periudhën pas vizitës monitoruese, katër fëmijë ishin të vendosur në Kapishtec, gjashtë fëmijë në Kozle dhe katër fëmijë në Vlae. Në të njëjtën kohë, ishin duke u zhvilluar procedurat për pranimin e tre fëmijëve të tjerë, të cilët do të shpërndaheshin në këto njësi organizative. U tregua se tre fëmijë ishin të vendosur aktualisht në njësinë organizative Przhino, dhe qendrat për punë sociale njoftuan mundësinë e pranimit të tre fëmijëve të tjerë pas përfundimit të procedurave përkatëse. Njësia organizative Kozle ka një kapacitet për shtatë fëmijë, dhe në kohën e monitorimit atje ishin vendosur katër fëmijë meshkuj, njëri prej të cilëve kishte qenë në arrati për më shumë se një javë. Këta janë fëmijë me probleme edukative dhe sociale dhe sjellje të dëmtuar, për të cilët përshtatja shpesh paraqet një sfidë të rëndësishme.

Njësia organizative Vlae ka një kapacitet për gjashtë fëmijë, dhe gjatë vizitës tre fëmijë meshkuj ishin të vendosur, për shkak të problemeve edukative dhe sociale. Fëmijët janë të moshës 11 deri në 15 vjeç.

Njësia organizative e Przhinos ka kapacitet për pesë fëmijë, dhe gjatë vizitës, 3 fëmijë, një femër dhe dy meshkuj, ishin të vendosur me vendime gjyqësore. Kjo njësi organizative është e hapur dhe lëvizja e fëmijëve kontrollohet, sepse sjellja e tyre përbën një rrezik të lartë për shëndetin dhe sigurinë si të tyre ashtu edhe të mjedisit. Këta fëmijë ndjekin mësimet dhe janë të organizuar për t'u shoqëruar me fëmijë të tjerë, ku shkojnë vetëm, por lëvizjet e tyre kontrollohen me telefon.

Është vendosur një sistem pune me ndërrime në të katër njësitë organizative (e para, e dyta, ndërrimi i natës dhe pushimi ditor), ku sigurohet prania e vazhdueshme e një mësuesi në çdo ndërrim. Ekipi profesional përbëhet nga punonjës socialë, psikologë, pedagogë, mësues dhe kuzhinierë, dhe në disa nga njësitë, është i angazhuar edhe stafi mësimdhënës.

Lidhur me stafin mësimdhënës, institucioni sqaroi se këta janë punonjës që kanë mbetur nga periudha kur institucioni ofronte arsim për fëmijët e vendosur në bazë të vendimeve gjyqësore. Sipas institucionit, ky staf nuk ka licenca për të punuar në pozicione të destinuara për edukatorë dhe nuk mund t'i përmbushë plotësisht nevojat e sistemit të mbrojtjes sociale. Institucioni thekson se çështja e statusit të tyre dhe angazhimi i mëtejshëm është ngritur disa herë me institucionet kompetente, por ende nuk është gjetur një zgjidhje e përshtatshme sistemike. Si rezultat, disa nga burimet njerëzore në dispozicion nuk mund të përdoren plotësisht për të përmbushur nevojat e njësive organizative. Marrëdhënia midis fëmijëve dhe stafit u vlerësua kryesisht si e kënaqshme. Fëmijët shprehën besim tek disa nga edukatorët dhe treguan se mund të flasin me ta për problemet dhe nevojat personale. Të gjitha njësitë kanë rregulla shtëpiake dhe rregulla të përcaktuara sjelljeje, si dhe një sistem shpërblimesh dhe masash disiplinore.

Rastet e arratisjeve janë regjistruar në të gjitha shtëpitë. Në rast të arratisjes, policia njoftohet detyrimisht dhe fëmijët ose kthehen në institucion vetë ose kthehen me ndërhyrjen e policisë. Kjo çështje përfaqëson një nga sfidat më të zakonshme në funksionimin e përditshëm të njësive organizative.

Institucioni theksoi se disa nga arsyet për fenomene të tilla rrjedhin nga burimet e kufizuara dhe mungesa e formave të përshtatshme të kujdesit dhe trajtimit brenda sistemit të mbrojtjes sociale. Sipas institucionit, në raste të caktuara, fëmijët me nevoja komplekse, probleme të rënda shëndetësore ose varësi vendosen në njësitë organizative, të cilat kërkojnë forma të ndryshme dhe më të specializuara të mbështetjes dhe trajtimit. Institucioni beson se rrethana të tilla mund të ndikojnë në efektivitetin e masave të zbatuara dhe të kontribuojnë në ndodhjen e arratisjeve dhe formave të tjera të sjelljes së rrezikshme.

Stafi

Njësia organizative Kapishtec punëson gjashtë persona, pesë prej të cilëve janë me kohë të plotë dhe një me kohë të pjesshme. Ekipi profesional përbëhet nga tre punonjës socialë, një psikolog dhe dy mësues, njëri prej të cilëve është me kohë të plotë dhe tjetri me kohë të pjesshme.

Njësia organizative Kozle punëson gjashtë persona: tre punonjës socialë, një psikolog dhe një mësues matematike, si dhe një kuzhinier përgjegjës për të ushqyerit.

Njësia organizative Vlae punëson gjashtë persona: pesë punonjës socialë dhe një psikolog, si dhe një kuzhinier, të cilën fëmijët e quajnë "nënë", gjë që tregon një marrëdhënie të ngushtë dhe besimi të krijuar.

Stafi në të gjitha njësitë organizative tregon se puna është psikologjikisht dhe emocionalisht jashtëzakonisht stresuese, veçanërisht për shkak të situatave të shpeshta të krizës, sjelljes agresive, arratisjeve dhe nevojës për mbështetje të vazhdueshme për fëmijët. Ata gjithashtu raportuan staf të pamjaftueshëm, braktisje të shpeshtë të punës, duke pasur parasysh se është nën presion dhe ndikon në shëndetin e tyre psiko-fizik, dhe për shkak se nuk ka zhvillim karriere në këtë profesion. Disa punonjës treguan se është një vend pune i pashëndetshëm dhe i pasigurt, i vlerësuar në mënyrë të pamjaftueshme. Disa punonjës tregojnë se shpesh janë të ekspozuar ndaj dhunës psikologjike dhe fizike nga përdoruesit.

Një sfidë e veçantë janë ndërrimet në të cilat ka vetëm një punonjës, dhe kjo ndodh kur punonjësit përdorin leje mjekësore dhe leje vjetore. Një pjesë e madhe e punonjësve silleshin me mosbesim ndaj nesh, si të jashtëm.

Nga ana tjetër, menaxhmenti i institucionit tregoi se në periudhën e kaluar janë marrë masa për të përmirësuar kushtet e punës, duke përfshirë rritjen e pagave sipas marrëveshjes kolektive, pagesën e kompensimit për punën e natës dhe në ndërrime, punën të dielave dhe festave, si dhe rritjen e numrit të ditëve për leje vjetore. Gjithashtu u theksua se në njësitë organizative janë krijuar mekanizma për mbrojtjen dhe mbështetjen e punonjësve, siç janë sistemet e panikut, dhe se stafi merr trajnime për t'u përballur me situatat e krizës dhe punën me fëmijët në rrezik. Menaxhmenti gjithashtu theksoi nevojën për të forcuar më tej bashkëpunimin ndërinstitucional me shëndetësinë, arsimin dhe shërbimet e tjera përkatëse.

U identifikuan nevojat e mëposhtme të rëndësishme: trajnim i vazhdueshëm, mbikëqyrje, mbështetje psikosociale për punonjësit, një sistem shpërblimi, mundësia e transferimit të stafit, organizim më i mirë i procesit të punës dhe shqyrtimi i mundësisë së përvojës së dobishme të punës, siguria fizike (ata tani kanë një buton paniku) dhe mundësia e zhvillimit të karrierës. Punonjësit theksojnë se puna afatgjatë në kushte të tilla çon në lodhje profesionale, dhe mbështetja sistemike mbetet e pamjaftueshme.

Për më tepër, u theksua nevoja për kategorizim dhe triazh më të mirë gjatë pranimit të fëmijëve në njësi organizative, me qëllim shpërndarjen e tyre në mënyrë të përshtatshme në përputhje me nevojat individuale, rreziqet dhe kapacitetet e secilës shtëpi.

Në këtë drejtim, institucioni sqaroi se menaxhmenti merr pjesë aktive në procesin e pranimit të fëmijëve të referuar nga qendrat e punës sociale dhe vlerëson vendosjen më të përshtatshme, duke marrë parasysh nevojat e fëmijës, gjendjen e tij dhe strukturën e grupeve ekzistuese në njësitë organizative. Për më tepër, institucioni deklaroi se pas pranimit, kërkohet dokumentacioni i parashikuar nga rregulloret në fuqi dhe Rregullorja për Pranimin e Fëmijëve, me qëllim ofrimin e informacionit të nevojshëm për planifikimin e duhur të kujdesit dhe mbështetjes.

Trajtimi i rasteve të agresionit dhe masat disiplinore

Në të gjitha njësitë organizative, ekzistojnë rregulla të përcaktuara të sjelljes dhe rregullore shtëpie, si dhe një sistem masash disiplinore në rastet kur fëmijët shkelin rregullat, veçanërisht në rastet e arratisjeve, kthimit pas kohës së lejuar për largim, sjelljes konfliktuale ose formave të tjera të mosrespektimit të rregullave të përcaktuara.

Masat më të zakonshme disiplinore të aplikuara janë ulja e parave të xhepit, kufizimi ose konfiskimi i përkohshëm i një telefoni celular, ndalimi i daljes jashtë, si dhe puna individuale e intensifikuar me fëmijën përmes bisedave dhe trajtimit shtesë edukativ. Izolimi dhe përdorimi i forcës fizike nuk aplikohen si masa disiplinore.

Një incident i rëndë u regjistrua në njësinë organizative Kapishtec, në të cilën njëri nga fëmijët raportoi se ishte viktimë e dhunës seksuale nga një i rritur gjatë qëndrimit jashtë institucionit. Sipas informacionit të marrë, rasti u raportua menjëherë në institucionet kompetente, polici, Qendrën për Punë Sociale dhe një institucion shëndetësor, dhe procedura është ende në vazhdim.

Lidhur me këtë dhe raste të tjera të ngjashme, institucioni shprehu shqetësim për efikasitetin dhe kohën e duhur të veprimeve të institucioneve kompetente. Institucioni tregoi se në situata të caktuara, pavarësisht njoftimeve dhe indikacioneve të paraqitura, nuk ka reagim të duhur institucional ose ndërmarrje masash brenda një afati të arsyeshëm, gjë që, sipas tyre, mund të kontribuojë në ekspozimin e përsëritur ndaj rreziqeve dhe viktimizimin e fëmijëve.

Në këtë drejtim, u theksua përsëri nevoja për një bashkëpunim më efikas dhe të koordinuar midis institucionit, qendrave të punës sociale dhe institucioneve të tjera kompetente, në interesin më të mirë të fëmijëve. Stafi tregon se siguria ndonjëherë përbën një sfidë serioze për vetë punonjësit, veçanërisht në situata të sjelljes agresive, abuzimit me substanca psikoaktive ose gjatë ndërhyrjeve që lidhen me arratisjet dhe kthimin e fëmijëve në institucion.

Kushtet e jetesës

Në të gjitha njësitë organizative, fëmijët jetojnë në shtëpi të vogla në grupe, të cilat ofrojnë kushte dukshëm më të mira krahasuar me mjediset klasike institucionale, me zona të përbashkëta jetese, kuzhina, dhoma gjumi, banjo dhe oborr. Në të gjitha njësitë, fëmijët kanë shtretërit e tyre, hapësirën personale dhe kushtet themelore të jetesës, dhe marrëdhëniet me fqinjët janë përgjithësisht të mira dhe pa konflikte të mëdha. Higjiena ishte përgjithësisht e mirë, megjithëse ka vend për përmirësime të mëtejshme. Stafi në të gjitha njësitë organizative ka një zyrë të veçantë, ku mbahen edhe dosjet mjekësore. Ngrohja dhe ftohja (sipas informacionit të marrë) e disa prej njësive të banimit është e pamjaftueshme, dhe disa fëmijë u ankuan për temperatura të ulëta në dhomat e tyre të gjumit.

Ushqyerja

Në të gjitha njësitë organizative, ushqyerja organizohet nëpërmjet tre vakteve kryesore në ditë – mëngjes, drekë dhe darkë – si dhe një ose dy ushqimeve të lehta. Menuja hartohet në bashkëpunim me infermieren e institucionit dhe në përputhje me Rregulloren e përgatitur me mbështetjen e UNICEF-it, me qëllim ofrimin e vakteve të shëndetshme.

Gjatë javës së punës, ushqimi përgatitet nga shefat e kuzhinës, ndërsa gjatë fundjavave fëmijët marrin pjesë vetë në përgatitjen e vakteve, gjë që është një praktikë pozitive për zhvillimin e pavarësisë dhe aftësive jetësore.

Fëmijët në përgjithësi shprehën kënaqësi me ushqimin dhe cilësinë e vakteve. Frutat dhe perimet përfshihen në dietë, megjithëse si fëmijët ashtu edhe stafi tregojnë se do të ishte e dobishme të rritej sasia dhe shumëllojshmëria e tyre.

Kujdes shëndetësor

Në të gjitha njësitë organizative, fëmijët kanë kartela mjekësore të hapura, mjekë familjarë, një dentist dhe qasje në kujdes të rregullt shëndetësor.

Nëse është e nevojshme, fëmijët çohen për kontrolle të rregullta ose urgjente mjekësore, dhe përveç kësaj kanë qasje te një psikiatër, i cili monitoron shëndetin e tyre mendor. Në rastet kur gjendja e kërkon, kontrollet janë më të shpeshta dhe organizohet mbështetje shtesë profesionale.

Ilaçet për fëmijët jepen nga edukatorët, dhe punësohet një infermiere për të gjitha njësitë organizative, e cila koordinon kujdesin shëndetësor, por disa nga punonjësit treguan se nevojiten të paktën 2-3 infermierë.

Stafi thekson se mbështetja shëndetësore në përgjithësi funksionon, por nevojitet mbështetje më e madhe sistemike për stabilizimin psikiatrik dhe psikologjik të fëmijëve, veçanërisht atyre me përvoja traumatike, varësi ose situata krize të përsëritura.

Disa nga punonjësit treguan se sistemi ekzistues i mbështetjes psikiatrike nuk është i mjaftueshëm për nevojat e fëmijëve me gjendje komplekse psikiatrike, varësi dhe reagime të përsëritura ndaj krizave. Edhe pse fëmijët kanë qasje te një psikiatër, nuk ka prani të vazhdueshme të një ekipi multidisiplinar që do të ofronte trajtim të rregullt psikiatrik, psikologjik dhe psikosocial.

Arsimi dhe aktivitetet

Fëmijët e përfshirë në njësitë organizative ndjekin arsimin fillor dhe të mesëm, varësisht nga mosha dhe niveli i tyre i mëparshëm arsimor.

Në Kapishtec, dy fëmijë ndjekin arsimin fillor, ndërsa një fëmijë ishte në proces të riregjistrimit për shkak të përsëritjeve të klasave të mëparshme. Njëri nga fëmijët tregon sukses të konsiderueshëm arsimor, me një mesatare të lartë dhe një çmim për një tekst letrar në gjuhën maqedonase.

Në Kozle, disa nga fëmijët ndjekin arsimin e mesëm profesional, si parukeri dhe gatim, dhe një fëmijë ishte në proces të regjistrimit me kohë të pjesshme në ASUC.

Në Vlae, dy fëmijë ndjekin arsimin e mesëm dhe një ndjek shkollën fillore.

Kujdestarët e fëmijëve marrin pjesë në takimet prindër-mësues. Departamentet organizative kanë komunikim të vazhdueshëm, pothuajse të përditshëm me shkollat, dhe kujdestarët marrin pjesë gjatë regjistrimit dhe kur është e nevojshme.

Për më tepër, në të gjitha njësitë organizohen punëtori dhe aktivitete edukative mbi tema të tilla si shkrim-leximi dixhital, marrëdhëniet në partnerë, shëndeti seksual dhe riprodhues, siguria, zhvillimi personal dhe aftësitë sociale. Disa fëmijë shprehin dëshirë për përfshirje më të madhe në sporte dhe aktivitete jashtëshkollore, veçanërisht në futboll dhe volejboll, që është një segment i rëndësishëm për socializimin dhe zhvillimin e tyre.

Gjetjet nga vizita në njësitë organizative

GJETJET NGA VIZITA NË NJËSINË ORGANIZATIVE KAPISHTEC

Në njësinë organizative Kapishtec, e cila është e parë e hapur në procesin e deinstitucionalizimit që filloi në vitin 2019, tre fëmijë ishin të akomoduar në kohën e vizitës, megjithëse zyrtarisht ishin katër, por një fëmijë u vendos përkohësisht në institucionin psikiatrik në Demir Hisar me vendim gjykate. Kapaciteti i shtëpisë është gjashtë fëmijë.

Bëhet fjalë për një vajzë 15-vjeçare që ka qëndruar në institucion për rreth dy muaj e gjysmë dhe është e përfshirë në procesin arsimor, një djalë 15-vjeçar që ka jetuar në institucion për shtatë vjet dhe ka performancë shumë të mirë shkollore me një mesatare prej 4.60, si dhe një djalë 13-vjeçar i cili u pranua vetëm tre ditë para vizitës dhe ishte në proces të riregjistrimit në sistemin arsimor. Të gjithë fëmijët e akomoduar në këtë njësi organizative ishin viktima të dhunës me bazë gjinore, pra dhunës seksuale.

Shtëpia ka një dhomë të përbashkët ndenjeje me TV dhe një kuzhinë që e përdorin të gjithë fëmijët. Në katin përdhes ka një dhomë gjumi të veçantë për vajzën me një tualet të vogël, ndërsa në katin e sipërm ka dy dhoma gjumi më të mëdha për djemtë dhe një banjo të përbashkët. Shtëpia ka edhe një oborr të rrethuar, i cili përdoret në kushte të favorshme atmosferike.

Higjiena në shtëpi ishte në një nivel të kënaqshëm, por u vu re se ka vend për përmirësim të ndjeshëm, veçanërisht në dhomat dhe banjot e përbashkëta. Fëmijët kanë shtretërit e tyre dhe kushtet themelore të jetesës, dhe atmosfera në shtëpi ishte e qetë dhe relativisht e qëndrueshme.

Marrëdhënia midis fëmijëve dhe stafit u vlerësua si e mirë. Fëmijët treguan se u besojnë disa prej edukatorëve dhe mund të flasin me ta për problemet personale dhe sfidat e përditshme. U vu re veçanërisht se njëri nga fëmijët ka potencial të konsiderueshëm arsimor dhe motivim, që është një shembull pozitiv i mbështetjes së suksesshme brenda sistemit.

Një krim i rëndë u raportua një muaj para vizitës, përkatësisht njëri nga djemtë raportoi dhunë seksuale nga një i rritur jashtë institucionit. Rasti u raportua në polici, Qendrën për Punë Sociale dhe një institucion shëndetësor, dhe procedura është ende në vazhdim. Sfidat e identifikuara ishin sasia e ulët e parave të xhepit, mungesa e veshjeve të mjaftueshme për të gjitha stinët, kufizimet në përdorimin e telefonave celularë dhe arratisjet e shpeshta nga institucioni, si dhe abuzimi me fëmijët dhe presioni nga bashkëmoshatarët në njësinë e banimit, të cilat përfaqësojnë një nga problemet më serioze në funksionimin e përditshëm.

GJETJET NGA VIZITA NË NJËSINË ORGANIZATIVE KOZLE

Njësia organizative Kozle ka kapacitet për të akomoduar shtatë fëmijë, dhe në kohën e vizitës monitoruese, aty ishin të vendosur katër djem, njëri prej të cilëve kishte qenë në arrati për më shumë se një javë. Gjatë vizitës, vetëm një fëmijë ishte i pranishëm në shtëpi, i cili nuk donte të fliste me ekipin e monitorimit.

Fëmijët janë të moshës 13 deri në 17 vjeç dhe janë përdorës me probleme arsimore dhe sociale dhe sjellje të çrregullta. Njëri prej fëmijëve, i cili është 15 vjeç, jeton në institucion për dy vjet e gjysmë, ndërsa një fëmijë tjetër, i cili është 13 vjeç dhe i cili ishte në arrati në kohën e vizitës, kishte vështirësi të konsiderueshme në përshtatje.

Shtëpia ka një dhomë të madhe ndenjeje të lidhur me një kuzhinë që përdoret nga të gjithë fëmijët, dhe në katin e sipërm ka dy dhoma gjumi, në të cilat fëmijët janë të vendosur nga dy në një dhomë. Ka një banjo të përbashkët, si dhe një zyrë për punonjësit. Dhomat ishin të pastra, funksionale dhe të mirëmbajtura, dhe higjiena ishte në një nivel të kënaqshëm. Stafi tregoi se marrëdhëniet me fqinjët janë të mira dhe se deri më tani nuk ka pasur konflikte me komunitetin lokal, gjë që është një aspekt pozitiv në procesin e integrimit të fëmijëve në komunitet.

Fëmijët ndjekin arsimin e mesëm profesional, dhe një fëmijë ishte në procesin e regjistrimit me kohë të pjesshme. Në shtëpi organizohen punëtori shtesë mbi aftësitë jetësore dhe aktivitete edukative, ndërsa aktivitetet sportive më shpesh varen nga interesi dhe iniciativa e vetë fëmijëve.

Për secilin fëmijë zhvillohet një plan dhe program individual, në krijimin e të cilit përfshihen edhe fëmijët. Planet vlerësohen dhe gjetjet dhe mendimet jepen nga një ekip ekspertësh.

Takimet me kujdestarët mbahen çdo muaj, por kjo nuk është rasti në praktikë. Shumica e kujdestarëve nuk veprojnë fare sipas planeve individuale të punës.

Tre nga katër fëmijë marrin terapi nga një psikiatër.

Përdorimi i substancave psikoaktive nga disa prej fëmijëve, përfshirë përdorimin e marihuanës dhe alkoolit, si dhe rastet e ndërhyrjeve të policisë, u treguan si një sfidë e veçantë. Në situata të tilla, stafi zhvillon diskutime shtesë, seanca reflektuese dhe punë individuale me fëmijët.

Stafi theksoi se arratisjet e shpeshta, problemet e përshtatjes dhe sjellja e rrezikshme përfaqësojnë sfidat më të mëdha në punën e përditshme. Ekziston gjithashtu një nevojë për mbështetje dhe mbikëqyrje më të fortë psikosociale për vetë stafin.

GJETJET NGA VIZITA NË NJËSINË ORGANIZATIVE VLAE

Njësia organizative Vlae ka kapacitet për të akomoduar gjashtë fëmijë, dhe në kohën e vizitës, aty ishin të vendosur tre djem. Të gjithë ishin të pranishëm gjatë vizitës monitoruese dhe komunikuan në mënyrë aktive me ekipin.

Fëmijët janë të moshës 11 deri në 15 vjeç, nga të cilët dy fëmijë janë 15 vjeç dhe një fëmijë është 11 vjeç e gjysmë. Këta janë fëmijë me probleme arsimore dhe sociale dhe sjellje të çrregulluar.

Shtëpia ka një dhomë të madhe ndenjeje të lidhur me një kuzhinë, tre dhoma gjumi, një banjo të përbashkët, një hapësirë shtesë jetese për studim dhe qëndrim, si dhe një oborr dhe një tarracë që fëmijët e përdorin në mot të mirë. Njëra nga dhomat është e destinuar për akomodimin e vajzave, por në kohën e vizitës nuk kishte përdoruese femra.

Higjiena në shtëpi ishte përgjithësisht e mirë, megjithëse u vu re se kishte vend për përmirësim të mëtejshëm. Dhomat ishin funksionale, dhe atmosfera ishte e qetë dhe e qëndrueshme. Marrëdhëniet me fqinjët janë të mira dhe stafi tregon se nuk kanë konflikte me komunitetin vendas. Në vendbanim ekziston një shtëpi rinore SOS nga "Fshati i Fëmijëve", kështu që një fëmijë nga atje ngacmon me fëmijët e kësaj njësie banimi, vjen në derën e tyre dhe troket në derë, kështu që për të parandaluar ndonjë problem, ata e raportuan rastin në SP dhe në shtëpinë SOS. Një atmosferë më e theksuar kontrolluese ishte e dukshme në njësinë organizative, gjë që reflektohej edhe në sjelljen e fëmijëve, të cilët ishin të vëmendshëm, të rezervuar dhe të kujdesshëm në komunikimin e tyre.

Fëmijët ndjekin arsimin fillor dhe të mesëm, dhe disa prej tyre shprehën një dëshirë të fortë për përfshirje më të madhe në aktivitete sportive, veçanërisht futboll. Dy nga fëmijët ndjekin stërvitje futbolli për një periudhë më të gjatë. Brenda shtëpisë organizohen punëtori dhe aktivitete shtesë për zhvillim personal, mbështetje në të mësuar dhe funksionim të përditshëm.

Sa i përket disiplinës, ekzistojnë rregulla të përcaktuara shtëpiake dhe një sistem rregullash, dhe masat disiplinore më shpesh kanë të bëjnë me kufizimin e përdorimit të telefonave celularë në kushte ku abuzohet me telefonat celularë, uljen e parave të xhepit ose kufizimin e daljeve. Në kohën e vizitës, njërit prej fëmijëve i është konfiskuar përkohësisht telefoni celular për shkak të përdorimit të papërshtatshëm.

Sasia e ulët e parave të xhepit, mungesa e veshmbathjeve të mjaftueshme, pirja e duhanit nga disa prej fëmijëve, si dhe nevoja për bashkëpunim më të fortë me Ministrinë e Brendshme dhe qendrat për punë sociale, veçanërisht në situata që lidhen me arratisjet, sigurinë dhe riintegrimin, u identifikuan si sfida.

GJETJET NGA VIZITA NË NJËSINË ORGANIZATIVE PRZHINO

Gjatë vizitës monitoruese, në njësinë organizative të Przhinos ishin të akomoduar gjithsej 3 fëmijë – 2 djem dhe 1 vajzë. Fëmijët akomodohen në bazë të vendimeve gjyqësore, dhe njësia organizative funksionon si njësi e mbyllur, me lëvizje të kufizuar dhe mbikëqyrje të vazhdueshme nga edukatorët.

Njësia organizative ka krijuar një sistem pune në turnin e parë, të dytë dhe të natës. Në turnin e parë dhe të dytë, zakonisht janë të pranishëm një ose dy punonjës, ndërsa në turnin e natës është i pranishëm vetëm një punonjës. Gjatë vizitës ishin të pranishëm një punonjës social dhe një mësues i shkollës fillore. Dokumentacioni mjekësor për fëmijët mbahej në dhomën e personelit.

jë nga sfidat më të zakonshme ishte problemi i arratisjes së fëmijëve nga institucioni. Përveç kësaj, fëmijët treguan se u mungojnë më shumë mundësi për qëndrim dhe aktivitete në oborrin e shtëpisë, si dhe më shumë kohë të kaluar jashtë hapësirës së mbyllur. Bisedat treguan gjithashtu se njëri prej fëmijëve do të largohej së shpejti nga njësia organizative, si pjesë e një procesi të mëtejshëm kujdesi dhe riintegrimi, pas një urdhri gjykate, gjë që e bën këtë njësi një njësi banimi të tipit të mbyllur.

Lëvizja e fëmijëve është e kufizuar dhe zhvillohet nën mbikëqyrjen e edukatoreve ose me leje të marrë më parë. Fëmijët nuk posedojnë telefona celularë, gjë që ndikon më tej në komunikimin e tyre me botën e jashtme dhe në ndjenjën e izolimit, por kjo për shkak të nivelit të rrezikut të fëmijëve të vendosur në këtë njësi organizative - fëmijë të vendosur me urdhër gjykate.

Lidhur me gjendjen e fëmijëve, u vu re se njëri prej tyre (vajza) po përballet me sfida më specifike psikosociale, të cilat kërkojnë një qasje të shtuar individuale dhe mbështetje të vazhdueshme profesionale.

Nga aspekti i marrëdhënies me stafin, vërehet se ekziston një proces i ndërtimit të besimit midis fëmijëve dhe edukatoreve, gjë që është veçanërisht e rëndësishme duke pasur parasysh natyrën e mbyllur të njësisë dhe profilin e fëmijëve.

Kushtet materiale në shtëpi janë të kënaqshme dhe ofrojnë kushte themelore jetese. Megjithatë, gjatë vizitës, u vu re se temperatura në dhomën e gjumit të vajzës ishte më e ulët, pra dhoma nuk ishte e ngrohur mjaftueshëm. Nga ana e vendndodhjes, njësia ndodhet në një lagje të qetë, gjë që kontribuon në një nivel më të ulët të rreziqeve të jashtme, por në të njëjtën kohë përforcon izolimin e fëmijëve.

Atmosfera në njësi mund të vlerësohet si e kontrolluar dhe e strukturuar, me rregulla të përcaktuara qartë, por me hapësirë të kufizuar për lëvizje të lirë dhe autonomi të fëmijëve.

Gjatë vizitës, u vu re se disa nga edukatorët treguan një qasje më të theksuar kontrolluese në aspektin e komunikimit me fëmijët, duke u përpjekur vazhdimisht të kenë një pasqyrë të bisedave që zhvilloheshin. Në të njëjtën kohë, u krijua një përshtypje mosbesimi ndaj ekipit të monitorimit, herë pas here e shoqëruar me një qëndrim përçmues në komunikim.

Rekomandime

- *Forcimi i mbështetjes psikosociale për fëmijët përmes këshillimit të rregullt individual dhe në grup, veçanërisht për fëmijët me përvoja traumatike, probleme varësie dhe sfida të theksuara psikosociale.*
- *Ofrimi i mbështetjes së vazhdueshme profesionale, mbikëqyrjes dhe ndihmës psikologjike për punonjësit, me qëllim parandalimin e lodhjes profesionale dhe përmirësimin e cilësisë së kujdesit.*
- *Organizimi i trajnimeve të rregullta për stafin mbi punën me fëmijët me trauma - qasje e informuar nga trauma, deeskalimi i konfliktit, komunikimi jo i dhunshëm, të drejtat e njeriut dhe një qasje e bazuar në besim dhe mbështetje.*
- *Përmirësimi i sistemit të pranimit, vlerësimit dhe kategorizimit të fëmijëve, me qëllim shpërndarjen e tyre në mënyrë të përshtatshme sipas nevojave, rreziqeve dhe kapaciteteve të njësive organizative.*
- *Vendosja e protokolleve dhe koordinimit më të qartë midis njësive organizative, qendrave për punë sociale, Ministrisë së Brendshme dhe institucioneve shëndetësore, veçanërisht në rastet e arratisjeve, agresionit, dhunës dhe situatave të krizës.*
- *Sigurimi i burimeve më të mëdha financiare për veshmbathje, produkte higjienike, aktivitete sportive dhe rritja e sasisë së parave të xhepit për fëmijët.*
- *Rritja e aksesit të fëmijëve në aktivitete sportive, rekreative dhe jashtëshkollore, si një segment i rëndësishëm për socializimin, zhvillimin emocional dhe uljen e sjelljes së rrezikshme.*
- *Përmirësimi i kushteve të higjienës dhe mirëmbajtjes në disa njësi organizative, veçanërisht në zonat e përbashkëta dhe në mjediset sanitare.*
- *Sigurimi i një shkalle më të lartë privatësie dhe konfidencialiteti kur bisedohet me fëmijët, veçanërisht gjatë vizitave monitoruese, këshillimit dhe bisedave që lidhen me përvojat personale ose traumatike.*

- *Inkurajimi i një qasjeje të bazuar në besim, respekt dhe pjesëmarrje aktive të fëmijëve në funksionimin e përditshëm të njësive organizative, në vend të praktikave tepër kontrolluese.*
- *Shqyrtimi i mundësisë së rritjes graduale të autonomisë së fëmijëve, veçanërisht në aspektin e lëvizjes, komunikimit dhe vendimmarrjes, në përputhje me moshën, pjekurinë dhe vlerësimin e rrezikut.*
- *Forcimi i mekanizmave për mbrojtjen dhe mbështetjen e fëmijëve viktima të dhunës, duke përfshirë reagimin në kohë institucional, mbështetjen psikologjike dhe riintegrimin afatgjatë.*
- *Sigurimi i mbështetjes së vazhdueshme për arsimimin e fëmijëve, duke përfshirë ndihmën me riregjistrimin, mësimet shtesë dhe motivimin për pjesëmarrje të rregullt në procesin arsimor.*
- *Të vendoset monitorim i rregullt dhe i pavarur i njësive organizative, me qëllim monitorimin e situatës, respektimin e të drejtave të fëmijëve dhe adresimin në kohë të mangësive të vërejtura.*
- *Të organizohen trajnime të vazhdueshme për stafin mbi parandalimin e përdorimit të substancave psikoaktive, si dhe trajtimin dhe mbështetjen psikosociale për fëmijët dhe të rinjtë që përdorin drogë ose janë në rrezik varësie.*
- *Të forcohet përgjegjësia dhe koordinimi i qendrave të punës sociale në drejtim të zbatimit të planeve individuale të punës me fëmijët, komunikimit të rregullt me institucionin dhe veprimit në kohë mbi raportet dhe vlerësimet e paraqitura.*
- *Institucionet kompetente duhet të gjejnë një zgjidhje sistemike për statusin dhe angazhimin në punë të stafit mësimdhënës të angazhuar në institucion, me qëllim shfrytëzimin optimal të burimeve njerëzore dhe sigurimin e stafit që përmbush nevojat e sistemit të mbrojtjes sociale.*
- *Të ofrohen shërbime shtesë dhe të specializuara për fëmijët me nevoja komplekse, duke përfshirë fëmijët me probleme varësie, çrregullime serioze të shëndetit mendor dhe gjendje të tjera që kërkojnë trajtim dhe mbështetje intensive përtej kapaciteteve të institucionit.*

- *Të vlerësohen kapacitetet hapësinore dhe akomoduese të njësive organizative dhe përputhshmëria e tyre me normat e parashikuara në aktet nënligjore, me qëllim sigurimin e kushteve që plotësojnë nevojat reale të fëmijëve dhe procesin e deinstitucionalizimit.*
- *Të krijohen mekanizma më efikasë për veprim ndërinstitucional në rastet kur fëmijët janë viktima të dhunës, abuzimit ose shfrytëzimit, duke përfshirë afate të qarta për veprim, shkëmbim të rregullt informacioni dhe monitorim të masave të marra.*